

הגבורה וההשראה: האם לחנך תלמידים למסירות נפש?

"יום הזיכרון לחללי צה"ל ונפגעי פעולות האיבה" הוא יום קשה אצל כולנו. כאב הבחורים המבלבלים שנקטפו באמצע החיים והריק שנוצר אצל ההורים השכולים - משרה עצב וקדרות ומנכיח מוות. יש מאיתנו שנמנעים לפתוח את אמצעי התקשורת ביום הזה, כדי לפגוש פחות את השבר.

אבל התפיסה היהודית היא הפוכה. סדר היום מתחיל מדי בוקר עם הסיפור המרטיט של 'עקדת יצחק', המוכנות של אברהם לעקוד את בנו כשה לעולה וההכנעה של יצחק לשכב על המזבח. חז"ל הפליאו את מעלת מקדשי השם וראו בהם את תכלית העלייה, שאין בריה יכולה לעמוד במחיצתם.

המטרה של הזיכרון אינה רק לבכות על העבר, אלא לבנות את העתיד. לייצר עוד מאותם גיבורים. כולנו תוצרים של סיפורי גבורה. האבנים והמלט שמרכיבים את התודעה של כל אחד הם דמויות של גיבורים שעפו מעבר לעצמם. הגבורה מעמידה אותנו על הגובה האמיתי והופכת אותנו לגיבורים.

מסירות נפש חושפת את הפן היסודי שנדחק בלהט החיים: אנחנו **אלוקיים**, לא הגיוניים. ברגעים האמיתיים של החיים, אנחנו בוחרים בצעדים לא כדאיים, לא רווחיים ומה שמכריע הוא שיקולים טהורים של מסירות, שייכות וקדושה. הגבורה לוקחת אותנו עד הקצה. היא מרימה את כל הערכים שאנו משקיעים בהם וליילה ומגחכת עליהם. היא מטיחה אותם בקרקע והופכת אותם לאבק. הנה בחור מן השורה, שלא הייתה לו שום סיבה למסור חייו למען עמו ועשה זאת בשמחה.

הגבורה קוראת לנו לחנך לגדלות. המורה הגדול הוא אינו זה שנותן ידע או מחמאה, אלא זה שמציף בפני התלמיד שייכות שהיא יותר גדולה ממנו עצמו. מה שהילד יזכור מהמורה הוא לא אירועים בהם היה המחנך שקול, אלא דווקא כאשר הפגין מחויבות חסרת פשרות ושכל.

כך מעורר הרבי מליובאוויטש הלכה למעשה:

1. הרבי מליובאוויטש (כפר חבד 569 עמוד 43): צריכים להכניס בתכנית הלימודים מסגרת קבועה לספר לתלמידים על קידוש השם, איך אחינו בדורות הקודמים מסרו נפשם בדברי ימי ישראל. בשנים קדמוניות היה ענין זה ידוע ומפורסם, וההרגש בזה היה גם אצל ילדים, ובזמן האחרון עניין זה כאילו נשכח. צריך לעורר רגש זה על ידי סיפורים מעניינים אלו, אבל לא באופן שיביא לעצבות ח"ו.

ב. נתחיל כרגיל עם פרשת השבוע. פרשת "קדושים" נמנית על רגעי השיא בתורה. היא נאמרה בהקהלת כל ישראל – אנשים, נשים וטף - כמו המעמדים החשובים בתולדותינו: מתן תורה, הקהלת ישראל למשכן ו'אתם ניצבים היום' לעמוד בברית בערב פטירת משה.

2. פרשתנו יט: דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אלהם קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלוקים.

הפרשה מעבירה ציווי כללי: "קדושים תהיו כי קדוש אני". יהודי צריך לחיות חיים קדושים ונעלים, כמו הקודש המוחלט, הקב"ה.

אבל כיצד יכול ילוד אישה להיות קדוש כמו האינסוף? הדבר דומה לכך, שמשא יאמר 'תהיו קדושים כי אני קדוש', אבל הוא משה ואנחנו אנשי חומר ירודים?. המשך חכמה מיישב במילים נפלאות:

משך חכמה: בתורת כהנים נאמר: 'אם מקדישים אתם עצמכם - מעלה אני עליכם כאילו קידשתם אותי'. הענין שהבורא יתברך הוא בלי גבול ואינו צריך לשלמות זולתו, רק שהבורא רב חסד והאציל עולמות עליונים וגלגלים אין חקר וכולם מספרים הודו וכבודו, אבל נקודה אחת שם במשטר הגלגלים, שהיא חומר גס ועב, גלגל הארץ, ובתוכה נמצא [אדם] קטן וחלוש המזג, גבוה קרוב ל-ג' אמות, כד מלא צואה ופיו מלא רוק, והוא הולך שובב בלי ידע המציאו ולכן אין מי שיכירחו, רק הרשות נתונה

... ואם ישראל בארץ עושים רצון קונם - מקדשים הכל להשם. והוא שמוסר הכל להשם יתברך: גופו לעבדו וליראה, לבבו ושכלו לאהבו, עבדיו ובני ביתו ומיודעיו לקרבם לעבודת ה' יתברך.

הציווי להיות קדושים הוא להנכיח את קדושתו של האינסוף בעולם. כמו שחיילי משמר המלכה באנגליה, מבטאים את כבוד המלוכה ופארה, כך ההנהגה העילאית של ישראל, מנכיחה עלי אדמות את קדושתו הנשגבה של הקב"ה.

באופן מעשי, המצווה "קדושים תהיו" מפורטת לאורך הפרשה שלהו, שעשירה בחמישים אחת מצוות, כמו איסורי עריות, גזילות, נקימה ונטירה ואהבת ישראל. בפרשה הבאה, "אמור", מצוות הקדושה מקבלת פנים נוראות ומרטיטות והן נושא עיונו:

3. ויקרא כב, לב: ונקדשתי בתוך בני ישראל - רמב"ם יסודי התורה ה: כל בית ישראל מצווין על קדוש השם הגדול הזה, שנאמר 'ונקדשתי בתוך בני ישראל' ... כיצד כשיעמוד עובד כוכבים ויאנוס את ישראל לעבור ... על עבודת כוכבים וגלוי עריות ושפיכת דמים ... יהרג ואל יעבור.

פירוש המילה "קדוש" הוא "מובדל", מופרד ומובחן מכל האחרים. מצוות הקדושה היא להציב את הקב"ה בראש סדר היום ולהוכיח שהוא עצם עצמותם של החיים. כאשר החיים מחייבים לעבור על רצונו יתברך – יש למסור את החיים לפניו.

חז"ל מציבים את המוות על "קידוש השם", כרגע השיא שיכול להגיע אליו אדם בחייו. למרות שהיהדות היא דת החיים ואנו מעדיפים לקדש השם בחיינו, אבל אם נוצרה הסיטואציה המכריחה למסור נפש על קדושת השם – המוסר מתעלה אל פסגת המדרגה.

בבא בתרא י, ב: יוסף בן רבי יהושע בן לוי חלה [במוות קליני, 'סף מוות', כשהלב מפסיק לפעום ולהזרים חמצן למוח והמוח יכול לתפקד זמן קצר ולחונות חוויות מוחיות]. התעורר וזרז לחיים. אמר לו אביו מה ראית? אמר עולם הפוך ראיתי, עליונים למטה ותחתונים למעלה... ושמעתי שהיו אומרים הרוגי מלכות אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן. מי הם ... הרוגי לוד (רש"י: לוליינוס ופפוס אחים שהרגם (טורנוסרופוס) הרשע בלודקיא ... על ידי גזירה שנגזרה על ישראל להשמיד על שנמצאת בת מלך הרוגה וחשדו את ישראל עליה ועמדו האחים הללו ואמרו מה לכם על ישראל אנו הרגנוה).

במקום הגבוה ביותר שאין כל בריה יכולה לעמוד בו, עומדים זוג אחים שמסרו נפשם להציל ישראל מעלילת הגויים. בהערה¹ הובא מסקנה מתבקשת לגבי קידוש השם אצל החיילים בצבא.

עוד מספרת הגמרא (ברכות סא, ב): "בשעה שהוציאו ר' עקיבא להריגה, זמן קריאת שמע היה והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל והיה מקבל עליו עול מלכות שמים. אמרו תלמידיו רבינו עד כאן [כיצד אפשר לקרוא 'ה' אחד' מול חילול ה' נורא?!]. אמר להם כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה 'בכל נפשך אפילו נוטל את נשמתך', אמרתי מתי יבא לידי ואקיימנו ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו?! היה מאריך באחד עד שיצתה נשמתו באחד. יצאה בת קול ואמרה אשריך ר"ע שיצאה נשמתך באחד".

¹ הדוגמה שמובאת כאן בגמרא היא משני אחים שמסרו נפשם להצלת ישראל משנאת האומות ולא ממסירות נפש על ייחוד השם, ובהם רואה הגמרא את הדרגה העליונה שאין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתה. מכאן מקור לחייל המוסר נפשו במלחמה למען הצלת ישראל – ואולי אינו יודע מייחוד השם – אבל עושה זאת מעומק נפשו שמסורה למען אהבת ישראל שחוקקה תחת כיסא הכבוד. להעיר עוד מדברי הרמב"ם (מלכים ז, טו): "ומאחר שיינס בקשרי המלחמה, ישען על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה וידע שעל ייחוד השם הוא עושה מלחמה ולא יירא ולא יפחד ולא יחשוב לא באשתו ולא בבניו ... וכל הנלחם בכל לבו בלא פחד ותהיה כוונתו לקדש את השם בלבד, מובטח לו שלא ימצא נזק". כך שהנלחם להרחיב גבולות ישראל הוא נלחם על "ייחוד השם". ואף שיש לטעון כי המלחמה שם הייתה מטעם מלך ירא שמים והרחבת הגבולות הביאה להרחבת גבולות ההלכה. אולם גם בימינו, הרחבת הגבולות היא חיזוק קיום ההבטחה של הנחלת ארץ ישראל לעם ישראל וגם יש בה מקצת קיום מצוות, כנהוג בצבאנו.

מול גובה לימוד התורה של רבי עקיבא, שמשנה רבנו הרגיש קטנות הדעת מפניו (כסיפור הגמרא במנחות כט,ב), כלום לא היה שווה בעיניו כמו הזכות למסור נפשו באחד?²

מה תכלית הגבורה? הרי היהדות היא דת החיים ולא המוות? רק בפרשה האחרונה קראנו "וחי בהם ולא שימות בהם", ולכן מחללים את כל התורה בשביל לתת ליהודי גוסס עוד רגע אחד של חיים?

הבה נטפס מדרגה וניכנס אל עומקו של סיפור ההקרבה, שמעצב את התודעה היהודית: עקדת יצחק. התמיהה הגדולה מתחילה כבר שם: מהי תכלית הניסיון? איך מציבים ניסיון נורא ואיום כזה ותובעים מאבא שכל מהותו היא "כרחם אב על בנים" לקרוע את ליבו?

במיוחד שפרשת העקדה יכולה להביא טעות חמורה, כאילו הקב"ה תומך בקורבנות אדם, כפי שהיה נהוג בימיהם להעלות את הבן למולך ובירושלים העתיקה היה מקום מתועב בשם "גיא בן הינום", בו שרפו בנים ובנות כחלק מפולחן עבודה זרה?

ירמיהו יט,ה: ובנו את במות הבעל לשרף את בניהם באש עלות לבעל אשר לא צויתי ולא דברתי ולא עלתה על ליבי - תענית ד,א: 'לא דיברתי' זה יפתח, 'ולא עלתה על ליבי' זה יצחק בן אברהם. רש"י: שלא תאמרו הרי ציוה ה' ליפתח ואברהם? מעולם לא עלתה על ליבי לשחוט בנו, אלא רק לנסותו.

כאשר יפתח הגלעדי התכוון למלחמה כנגד בני עמון, נדר כי "אשר יצא מדלת ביתי לקראתי בשובי בשלום ... והעליתוהו עולה". הוא התכוון לבעל חיים כשר להקרבה, אבל הבת היחידה שלו יצאה בתופים ומחולות והוא טעה לחשוב שעליו לקיים בה את נדרו. הגמרא קושרת זאת עם טעות שיכולה להילמד ממעשה העקדה. וכל אחד תמה: 'למה להעמיד אקדח במערכה הראשונה אשר עלול לירות במערכה האחרונה?'

ואם צריכים לנסות את אברהם, למה לא הספיקו תשעת הניסיונות הקודמים מאז קפץ לאש של נמרוד?

התמיהה אודות מצוות קידוש השם, מתעצמת יותר באמצעות ההבחנה הבאה: מי זוכה לקיים יותר קידוש ה' בשלמות – מי שקפץ לאש וזכה ונעשה לו נס ויצא בחיים או מי שקפץ לאש ולא נעשה לו נס ונהרג? נעמיד את אברהם אבינו מול רבי עקיבא: אברהם קפץ לאש של נמרוד ויצא שלם, בעוד שרבי עקיבא נשחט בדקירות הרומאים.

מי קידש ה' יותר? הדעת נותנת שאברהם העצים יותר את כוח ה', שהרי גבורת ה' התפרסמה לעיני האומות. בעוד שמותו של רבי עקיבא, גרמה לצהלת האומות ולצעקת תלמידיו "רבי, עד כאן?!". כך אכן נראה במדרש ההלכה החשוב, תורת כוהנים:

תורת כהנים אמור: כל המוסר עצמו על מנת לעשות לו נס – אין עושים לו נס, ושלא לעשות לו נס – עושים לו נס. שכן מצאנו בחנניה, מישאל ועזריה שאמרו לנבוכדנצר: האלוקים שאנו עובדים אותו, יכול להצילנו מהאש היוקדת וממך, וגם אם לא – תדע שלא נעבוד את הצלם שהקמת [ואכן נעשה נס

² הבית יוסף כתב ספר שנקרא "מגיד מישרים" ובו שיחות התגלות עם מגיד מהעולם העליון. הבית יוסף מזכיר בערגה את הערצתו לחייו ולמותו של "שלמה בחירי", רבי שלמה מולכו. מולכו היה אחד מדמויות ההוד אחר גירוש ספרד. הוא נולד במשפחת יהודים אנוסים בפורטוגל והוטבל לנצרות. הוא היה מוכשר מאוד ועבד כמזכיר בית הדין של מלך פורטוגל, מנואל הראשון, שהטביל את יהודי המדינה לנצרות. בשלב מסוים התוודע מולכו ליהדותו וברח ליוון. הוא החל לעסוק בקבלה וחישובי הקץ, הלך ונתפס בעולם כנביא וכאיש שיכול להיות המשיח. הוא נפגש עם האפיפיור בוותיקן בהצעה לשחרר את ארץ ישראל מידי העותומנים. בסופו של דבר נתפס בידי האינקוויזיציה והוצא להורג על קידוש השם. הבית יוסף כותב בכמיהה על רצונו לקדש ה' כמותו. אולם המגיד אמר לו בספרו כי עקב עניינים לא שלמים שהיו אצלו, לא יזכה לכך. הגע בדעתך, כפי שעורר הרבי כמה פעמים: הבית יוסף שהחיה את העולם היהודי עם ספר ההלכה החשוב ביותר, לא זכה להגיע למעלת מוסר נפשו על קדושת שמו.

תיאור מרטיט על גודל הזכות לקדש השם, נכתב בדור האחרון, בעת השואה האיומה. הגאון רבי אלחנן וסרמן, מגדולי הדור לפני השואה, שנלקח עם בני קהילתו אל מצודה בשם "הפורט השביעי" להייהרג בה, קרא: "כנראה שבשמיים רואים בנו צדיקים, שרוצים שנכפר בגופנו על כלל ישראל. עלינו לעשות תשובה כעת, מיד במקום, כי הזמן קצר. עלינו לזכור שבאמת נהיה מקדשי השם. נלך בראש זקוף ולא תעלה חלילה מחשבה פסולה, שהיא בבחינת פיגול הפוסל את הקרבן. אנו מקיימים עתה את המצווה הגדולה ביותר: קידוש השם. האש שתבער בעצמותינו היא האש אשר תקים מחדש את העם היהודי".

ויצאו שלמים]. כך כשתפס מריינוס את פפוס ולוליינוס [הרוגי לוד], אמר אם אתם מעמם של חנניה ומישאל יבוא אלוקיכם ויציל אתכם. אמרו נבוכדנצר היה מלך הגון [בשליחות ה'] וראוי שייעשה נס על ידו ואתה מלך רשע שלא ייעשה נס על ידך... וסוף שהמקום עתיד לתבוע דמינו מידך. אמרו לא נסעו משם, עד שבאו צבאות מרומי ורוצצו את מוחו [והתקדש שם ה'].

ברור מהמדרש שתכלית העילוי הוא שהסכנה תהפוך לנס פלאי ותפרסם שם ה' בכל העולמות.

מנגד, הרמב"ם בהלכות יסודי התורה הנ"ל, לא מזכיר אפשרות של נס ומשמע שקידוש השם היא אחת ויחידה: למות על קידוש שמו (ואם יקרה נס – זה עניין שבא מלמעלה ללא קשר לקיום המצווה). הזוהר כותב כך במפורש, שחנניה ומישאל חטאו בכך שאמרו בתחילה לנבוכדנצר (כנ"ל) שאלוקינו יכול להצילנו, וכיון שידעו שטעו, חזרו ואמרו שבכל מקרה ימסרו נפשם.

זוהר חלק א קמב, א: כיון שידעו (חנניה ומישאל) שלא אמרו כראוי (שאלוקינו יכול להצילנו), לכן שבו ותיקנו עצמם, שבין כך ובין כך ימסרו נפשם.

בהתאם לכך מובא במפרשים לגבי העקדה, כי אברהם אבינו נאבק לפעול ביצחק סוג של הקרבה **בפועל ממש**. אחרי שנשמעה הקריאה "אל תשלח ידך אל הנער", אברהם ראה "איל נאחז בסבך בקרניו". אברהם הבין שהוא צריך להעביר את מצוות העקדה מיצחק אל האיל ונטל את האיל ושחטו ובכל פעולה אמר: "הי רצון כאילו בני עקוד, כאילו בני שחוט, כאילו דמו של בני שפוך, כאילו דמו של בני עלה על המזבח"³.

מהי המעלה במיתה גמורה? הרי קידוש ה' הוא לפרסם שם ה' והנס מפרסם את ה' יותר? הבה נפתח את סוד מהות מסירות נפש, כפי שמובא רבות בכתבי חב"ד.

ג. תשובה בהירה קיבלתי בחנוכה לפני שנתיים וחצי. אלו היו הימים הקשים של המלחמה ובכל יום נפלו חיילים קדושים על משמרתם. הרדיו פעל ברכב ובישרו על חייל שנהרג בשם "אלישע לוינשטרן" ה"ד. המגיש העלה לשיחה את רעייתו, הדס, שתיבדל לחיים ונדרכתי לנגב את הדמעות.

אבל השיחה התפתחה אחרת: "חנוכה שמח, אלישע זכה להימנות על המכבים הגיבורים שהרימו את קרן ישראל. אלישע ואני תמיד הודינו לקב"ה שהוא זוכה להיות חלק מהנס של תקומת ישראל". רעש ילדים נשמע ברקע והמראיין התעניין היכן הם: "אנחנו נוסעים למחנה שורה, לזהות את אלישע...".

המראיין השתתק, אני נאלמתי דום ומיליוני מאזינים נתקפו הלם. תהיתי האם הדס נורמלית? אבל אז קרה משהו מטורף: בתוך דקות קיבלתי את ההקלטה מכל העולם, כשאנשים מפצרים בי שוב ושוב לצטט אותה. הדס הפכה לדמות מפורסמת, מרצה שממלאת אולמות, סדרת רשת עקבה אחרי חייה, היא נישאה מאז וסיפור חתונתה הפך להיות הסיפור של כל עם ישראל.

כי אנחנו שונים. אנחנו צמאים לגדלות. כל חייו של היהודי הם להתעלות מעבר לשכל ולחוש את אותו לב – שהשכל אינו יכול להכיל. אנחנו לא בוחרים בקב"ה ולא מעדיפים אותו מתוך היגיון, אלא 'חלקי ה' אמרה נפשי'. הוא מה שאנחנו.

הבעיה היא, שהנשמה היא שקטה ועדינה והקול אינו נשמע בלהט החיים. מכת החשמל שמעוררת אותה היא הגבורה ומסירות הנפש. כשאנחנו פוגשים גיבור – אנחנו הופכים להיות גיבורים בעצמנו ונחשפים אל גדלות הנפש הפועמת בעומקנו.

³ יתירה מכך: מדרשים מספרים כי נשמתו של יצחק פרחת בפועל (ילקוט שמעוני): "כיון שהגיע החרב לצוארו, פרחה ויצאה נשמתו. וכיוון שהשמיע ה' קולו 'אל תשלח ידך אל הנער', חזרה נפשו לגופו ועמד יצחק, וידע שכך עתידים המתים לחיות, ופתח ואמר 'ברוך אתה ה' מחיה המתים'". ידועים דברי המקובלים כי נשמת יצחק פרחה מגופו והוא שהה בטהרה שלוש שנים בגן עדן, עד שהובאה רבקה לשדה וחזר לעולם הזה.

זה עומק הסיפור של העקדה. אברהם התנסה כבר קודם, אבל עדיין אפשר היה לתלות את העמידה שלו בשיקולים של עלות-תועלת. הוא קפץ לאש של נמרוד ומסר נפשו על קדושת שמו – אבל כל העולם ראה זאת ועמד על גודל אמונתו. מה שאברהם לא השיג בחיים, הוא היה יכול להשיג במוות.

אבל העקדה הייתה התנגשות באין כניסה ולא הובילה לשום מקום. היא לא קידמה שום ערך של אברהם ואדרבה, עמדה למוטט הכול. איש לא היה שם ולא ראה בגדלותו. ואדרבה, אם מישהו היה שם ורואה את מעשהו הנורא של אברהם – היה נבהל ונרתע ממעשהו, שהרי אברהם לחם נגד האלילות שדרשה קורבנות אדם. מעבר לכך, להרוג את יצחק היה לחסל את השתיל היחיד שנטע אברהם, במטרה להמשיך את מפעל האמונה שבנה.

העקדה היא הרגע בו נגמר ההיגיון ואברהם עושה את מה שהשכל לא יכול להבין. ובכל זאת, אברהם עשה זאת באותה התלהבות בה הפיץ אמונה בעולם. עם ההמחשה המדהימה הזו אנו מתחילים את הבוקר ומציפים את אותו קשר על שכלי, ששום הפרעה אינה יכולה לו. הרגעים ההירואיים האלו מזעזעים את השקפת העולם ומזכירים את מה ששכחנו על עצמנו: אנחנו שונים.

דוגמה בת ימינו: באותו יום נורא של שמחת תורה, שבעה חיילים מגדוד 13 של גולני הוקפצו לניר-עם. הם נאבקו מול עשרות מחבלים שהשליכו עליהם רימונים. אחד נחת ליד חייל בשם מתן אברג'יל. מתן ניסה לחלץ במהירות את הרימון ולהשליכו חזרה על המחבלים, אבל הרימון נתקע בדפנות הרכב ועמד להתפוצץ. מתן השתרע על הרימון כדי לספוג את הפיצוץ לתוכו ולהגן על חבריו ולחש: "עשיתי הכול להגן על עם ישראל".

במשך חודשים רבים תמהתי מאיזה חומר יצוקים גיבורים כאלו? מאיפה בחור שגרתי שהתחנך במוסדות רגילים לגמרי, השיג השראה לגבורה כזו? בערב יום הזיכרון לפני שנתיים קראתי כתבה ב-ynet, שגילתה את הסוד: במכללת וינגייט יש מורה לחינוך גופני בשם "דימה בולט". הוא נוהג לספר לחניכים מגולני שעוברים אצלו את סיפור הגבורה של "רועי קליין", שקפץ על הרימון בקרב בינת-ג'בייל בלבנון, תוך שהספיק לצעוק "שמע ישראל ה' אחד".

המורה דימה זוכר את "מתן" מקשיב לסיפור בעיניים פקוחות ומעכל אותו אל לבו, וכשמתן הגיע לעת פקודה, הוא פעל לאורו של הגיבור שלו. הוא כבר נחשף לגדלות שמעל ההיגיון.

הנה מהותה של העקדה בתפישתו של הרבי:

4. ליקוטי שיחות כ/76: העובדה שאדם מוכן להניח חייו עבור דרישות ה', אינה מבטאת את אמיתיות המושג של מסירות נפש. יתכן שהוא מוסר את נפשו על פי חשבון, שכאשר ימסור את חייו, ירוויח דבר שהוא גדול מחייו. אמיתיות המסירות נפש היא כאשר זובח את ה'אני' שלו, הוא נותן את עצמו לגמרי לקב"ה, יותר מכל חשבון של שכל ורגש. וזה היה החידוש של מעשה העקדה: לא היה שם כל הישג חוץ מ'ירא אלוקים עתה'. שמו של הקב"ה לא היה מתפרסם, משום שאברהם הלך עם יצחק לבדו, וגרוע מכך: בעקדת יצחק היה נעקר השתיל שאמור להמשיך את מהפכת אברהם בעולם.

בכך מבאר הרבי מה שעיקר מסירות נפש היא למסור את החיים בפועל.

ליקוטי שיחות כז/171: שלימות הקיום של מצוות קידוש השם מתבטאת בכך, שהמוסר עצמו נשרף על קידוש השם... היות שבכך בא לידי גילוי במוחש תוקף אמונתו ואהבתו לה' (אבל כשהוא ניצול בנס, הקיום אינו במוחש ובמילא בשלמות⁴).

⁴ בהערה 23 בשיחה שם: "להעיר משל" (שער האותיות סוף אות א) לגבי ברכה על מצות קידוש השם: ואין לומר כי אין לברך ברכת קידוש השם, כי אולי יחזיר המעליל ויפטרנו [ממיתה] כו', דאטו אם יעשה לו הקב"ה נס ויניצל כו' לא קיים מצוות ונקדשתי?! כי תיכף כשמסר גופו להריגה, קידש השם בתוך בני ישראל".
אולי כוונת ההערה היא, שלדיון האמור בפנים – אם קידוש השם הוא בעצם המסירה למיתה או בהריגה בפועל - יש נפק"מ לגבי הברכה על קידוש השם: אם עיקר המצווה ובשלמות היא ההריגה בפועל, יש לדון אם לברך על קידוש השם, שהרי ההריגה תלויה בגוי ולא בישראל.

קידוש השם הוא להנכיח בעולם, בעיני הרואים, את הקשר העצמי בין האדם לקב"ה, שלמעלה מטעם ודעת והפגנת הקידוש והזעזוע בעיני העולם היא דווקא כשמוסר נפשו בפועל.

אור החמה להרב חיים ויטאל שם: אדרבה יתקדש שם שמים בראות כל האומות את עם ישראל מחזיקים באלוקיהם ונשרפים על קדושת שמו.

כשאנחנו רואים אדם שהיה לו על מה למות – אנו יודעים על מה ראוי לחיות. כאשר אנחנו פוגשים גיבור – כולנו הופכים להיות גיבורים. הרגעים ההירואיים מזעזעים את השקפת העולם ומזכירים את מה ששכחנו על עצמנו: אנחנו שונים.

הרי זה אנחנו. הקרבה למעלה מטעם ודעת היא לא בריחה מהאנושי, אלא עצם מהותו של האנושי. כל הזמן אנשים עושים דברים שאינם רציונליים: הורה קופץ לפני מכונית להציל ילד במחיר חייו שלו. חייל נופל על רימון להציל חברים, אדם מוחל לפוגע בו למרות שאין לו תועלת מכך, אדם מקדיש חיים לאמנות או לאמונה – בלי תמורה כלכלית.

ההוכחה הפשוטה ביותר לגדולתנו: תשאל כל אדם על ההחלטות הגדולות בחייו – על מה שנתן לו משמעות, על מה שהוא גאה בו ביותר. כמעט תמיד התשובה תהיה משהו שלא "השתלם" במובן הצר. משהו שדרש ממנו מסירות שלמעלה מטעם ודעת. שם – בנקודה הזו – חי האדם האמיתי. אנו זקוקים רק לתזכורת והצפת היכולת וזאת פרשת העקדה מדי בוקר.

הרעיון בא לידי ביטוי מלא בדברי הגמרא המרטיטים (גיטין נז) אודות חנה ושבעת בניה. לאחר ששבעת בניה מסרו נפשם על קדושת שמו והוצאו להורג בידי המלכות, חנה עלתה על הגג וקראה: "בניי, לכו ואמרו לאברהם אביכם, אתה עקדת מזבח אחד ואני עקדתי שבעה מזבחות".

מה הייתה כוונתה? וכי זו 'תחרות' מי מוסר יותר?! ברגעי הגבורה ההם, כשהכל נלקח ממנה, היא חזרה אל הדמות הכבירה שעוררה בה את הכוחות לכך. היא שבה אל אברהם שעקד בנו ובכך חשף בכל יהודי את אותו עצב נשמתי, ששום מחסום אינו יכול לעוצרו. כי אנחנו גדולים כמו הסיפורים שגדלנו עליהם וגודלו של עם הוא כגודלם של הגיבורים שלו.

ד. הלקח החינוכי הוא כביר ומהווה את תשתית החינוך היהודי. משפט מדהים אומר: "אף אחד לא יזכור מה עשית בשבילי, איש לא יזכור מה אמרת לו, אבל אף אחד לא ישכח מה גרמת לו להרגיש".

הילדים שלנו לא יזכרו מעשה הגיוני וסביר שעשינו בשביל הקב"ה. זאת חובתנו והדברים מובנים מאליהם. הילדים לא ישכחו את הרגע האחד בו התעלינו מעבר להיגיון ובחרנו בקב"ה כי אי אפשר אחרת. כל אחד יחשוב מהו רגע משמעותי שהוא זוכר מאבא שלו. אף אחד לא יזכיר רגע מובן מאליו של חיי יום-יום, אלא יציין מסירות שלמעלה מטעם ודעת שהרימה את המשפחה מעבר לעצמה.

אני זוכר מאבי את המסירות שלו ללימוד תורת רבינו הזקן, שלא היה לה יום ולא לילה. לא התחלה בבוקר ולא גמר בערב. הוא למד ולמד ולא היה שום דבר אחר בחיים. מעשה העקדה מטמיע בכולנו את החיוב להשאיר סיפור גדול, סיפור שמבטא את הקשר העצמותי אל הקב"ה.

התפיסה הזו בולטת בכמה מקומות והנה שלוש דוגמאות עוצמתיות: 1. הפרשיות העוסקות באברהם ויצחק, מעוררות תמיהה עצומה, שאינה נותנת מנוח: איך אברהם עומד מהצד כששרה בצרה?

אברהם רואה מול עיניו, כיצד לוקחים את שרה למלך והוא דואג רק לעצמו. "אמרי נא אחותי את, למען ייטב לי בעבורך". תאמרי שאת אחותי ולא אשתי, כדי שלא יהרגו אותי. אבל רגע, הם ייקחו את שרה אל חדר המלך ומה יקרה אז? היכן הגבורה של אברהם שיצא כמעט לבדו למלחמה מול ארבעה מלכים שניצחו חמישה, כדי לחלץ את לוט מידי שוביו?

הארכנו בעבר בביאורים שונים, כמו המובא בזוהר שאברהם סמך על זכותה שלא יקרה לה דבר. אבל עצם הדברים קשים להבנה: למה אברהם לא חולל גבורה כלשהי ומנע אותה ללכת לכתחילה?

הרמב"ן כותב יסוד כביר (יב,י): "מעשה אבות סימן לבנים" ואברהם ושרה פעלו בתור הורי האומה ולא כאנשים פרטיים. יום יבוא וצאצאיהם ייפלו בידי פרעה והוא יהגה תוכנית זדונית של "וכל הבת תחיון". הוא ירצה לשעבד את נשות ישראל לצרכיו ולהפוך אותן לשפחות של "ערוות הארץ".

הקב"ה מקדים תרופה מהממת למכה ומניף את טהרת שרה מעל יכולות המלך. הוא קובע באופן מהדהד ופלאי כי איש אינו יכול לפגוע בבנות ישראל והתקדים המדהים ההוא מטלטל את מצרים מאות שנים קדימה.

ב. הקדשנו בעבר שיעור שלם לאחת השאלות הקשות והכואבות במקרא: היכן ילדיו של משה רבינו? כיצד גדול המחנכים שהעמיד עם שלם, לא זכה לראות נחת דומה מבניו שלו?

התשובה חודרת את חדרי הלב: בני משה לא קיבלו הזדמנות להיחשף לגודל נפשם. משה חסך מהם את כאב העבדות במצרים, אבל מי שלא ראה גבורה – לא יגדל גיבור בעצמו.

המדרש מספר כי משה הגיע למצרים עם אשתו ובניו, אבל אהרן גער בו שאנו מתחרטים על הראשונים והוא מוסיף צרות במצרים. עבור כל ישראל היה משה מחנך, אבל עבור שני ילדים, היה משה אבא. הוא ריחם עליהם ושלחם בחזרה ליתרו במדין. הם הגיעו אחרי יציאת מצרים, כמו שני יתירים עם משקפת על הצוואר ועמידה מהצד אינה מספיקה בשביל לגדול ילד יהודי.

יהודי צריך ללמוד הקרבה וגבורה.

ג. עסקנו בעבר בשאלה, למה ימי הטהרה בלידת בת, הם כפולים מאשר בלידת בן? בעוד שימי הטהרה בלידת בן הם ארבעים יום (שבעה לעצמה ועוד 33 לבית המקדש), ימי הטהרה בלידת בת הם כפולים – שמונים יום?

שמעתי פעם ביאור מדויק מאבי: אימא תיזכר להעביר בבוא היום את דיני הטהרה לבת שלה, וכדי להעביר לבת שלך – את צריכה לדרוש מעצמך כפול.

אנחנו לא מחנכים עם ידע וסיסמאות, אלא עם הקרבה ווויתור ששילמנו כדי לקנות יראת שמים. כבר מהרגע שהבת באה לעולם, הקב"ה דורש מהאימא וויתור כפול, כדי שבעוד עשרים שנה, הדברים ייצאו ממקום עמוק הרבה יותר והגבורה תייצר גיבורה נוספת.

נסיים בסיפור מופלא, ששמעתי מבעל המעשה: מעוז פניגשטיין מהיישוב סוסיה, נפל בצפון הרצועה באמצע החורף הראשון של המלחמה (דצמבר 2004). האירוע טלטל את המשפחה ובמיוחד את הסבא והסבתא, ישראל ועמליה פניגשטיין מכוכב יאיר. ישראל הוא אדם מרשים, בן 72, איש ידען, שמנהל חברה ליבוא ציוד למטוסים ופעיל בגיוס תרומות לחיילים. השבר פגע בו בצורה כפולה.

חג הפסח התקרב וישראל ועמליה הרגישו שאינם מסוגלים לארח את "סדר הפסח" עם הנכדים. חור שחור ריחף מעל המשפחה. הילדים התפזרו למחותנים וישראל ועמליה החליט לברוח רחוק. הם שכרו בקתה בעיירה "פויאנה בראשוב" ברומניה, עיירת סקי גבוהה, כדי להיעלם בחלל היקום.

בערב שבת חול המועד, עמליה סיימה לארגן את האוכל לשבת ונותרו להם כמה שעות פנויות. הם ירדו אל העיר העתיקה בבראשוב לטייל עד לפני השבת. עמליה טיילה במדרחוב וטיפסה על רכבל תצפית, וישראל החליט לאתגר את עצמו. הוא רוכב אופניים מושבע שפעמים רבות רוכב ממקום עבודתו בכפר סבא לביתו בכוכב יאיר ויצא לטיול אופניים.

שכר אופני שטח וטיפס אל העיירה "פויאנה", משם היה עליו לרדת כחמישה עשר קילומטר בחזרה אל העיר העתיקה בבראשוב. הוא בחר במסלול אתגרי, בתוך יער מלא צמחיה ונחל שוצף מהדד. הדרך התגלתה כמלאת סלעים עם שורשי עצים שיוצאים מהאדמה. כל כמה רגעים היה עליו לרדת מהאופניים, להרים אותם אל הכתף ולעבור את הסלע. שוב להמשיך לרכב, שוב לרדת ולהרים את האופניים על הכתפיים ולחצות את הסלעים. הסכנה הייתה כפולה כי יום קודם ירד גשם והסלעים היו מחליקים ומסוכנים מאוד לפציעה.

חלפו שעותיים וסוף המסלול לא נראה. הוא לא צעיר, הוא כבר נעשה עייף ותשוש והשמש החלה לרדת ולפרוש כנפיה לשבת. הוא חשב לזרוק את האופניים בנחל ולשלם עליהם בתחנת ההשכרה ולזחול עם הידיים את המשך הדרך. מה שהיה גורם לו לשקוע בחושך בלי כיוון.

פתאום קרה נס. רוכב צעיר הגיע מכיוון ההרים, הייתה לו רכיבה מהירה ומקצועית עם אופניים מאסיביות המתאימות לתנאי השטח והוא עצר ליד ישראל. הרוכב העיף מבט על האופניים ואמר "הדרך הזו לא בשבילך ולא בשביל האופניים שלך. אני אעזור לך". הוא הוריד את האופניים שלו במתלול סלעים של כמה מטרים, השאיר אותם למטה, עלה בחזרה, נתן לישראל יד והוריד את המתלול. שוב רכבו על האופניים בדרך מישור ושוב נתקלו במתלול סלעים ושוב הוריד את האופניים שלו למטה, חזר והוריד את האופניים של ישראל, עלה והוביל אותו יד ביד.

ישראל הביט בו נדהם ורצה לשאול האם הוא אליהו הנביא מליל הסדר? פתאום הכתה בו תחושה מצמררת. הוא שם לב לנהיגה השובבה של הצעיר ומשהו היכה בו. זאת הייתה הרכיבה של מעוז הנכד ה"ד": מעוז היה רוכב מושבע שהיה בא לעבודה של ישראל בכפר סבא ורוכב אתו עד הבית בכוכב יאיר. מעוז היה שובב ומלא מרץ, טיפס על כל גדר ועל כל גזע עץ ברכיבה פראית ומקצועית, בדיוק כמו הרוכב המסתורי הזה, שהקפיד לטפס על כל גזע וסלע.

סוף-סוף הגיעו לעיר העתיקה והוא מוצא את עמליה יושבת עם ספר תהלים מתפללת בדאגה. "ראיתי שאתה מתעכב והתפללתי בשבילך", היא אמרה. "התפילות שלך הגיעו עד כיסא הכבוד, מקום מושב הקדושים והטהורים שאין בריה יכולה לעמוד במחיצתם", הוא ענה.

זה הרבה יותר מסיפור טוב, זה הסבר של העניין כולו: הם הגיבורים הקדושים והטהורים, הם תמרורי הדרך שמחזירים את כולנו אל המסלול ומזכירים מה נועדנו להיות. "אבינו מלכנו נקום נקנת דם עבדיך השפוך" ונזכה כבר לגאולת עולם ולתחיית המתים והם בראשנו.

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של **שלוחי הרבי ברחבי תבל**
ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' **שניאור** ורעייתו **יוכבד** שיחיו **מינסקי**
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב